

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА БІОЛОГІЇ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

**«ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ БІОЛОГІЧНИХ НАУК»**

28 листопада 2019 року

Рівне - 2019

УДК 57+37
ББК 28
Т 33

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28.11.2019р.)

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку біологічних наук: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р., м. Рівне / Грицай Н. Б., Мельник В. Й. – Рівне : О. Зень, 2019. 230 с.

ISBN 978 - 617- 601 – 301 - 3

У збірнику опубліковано матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, які висвітлюють широке коло питань, пов'язаних із теоретичними та прикладними проблемами біологічних досліджень. Особлива увага приділяється дослідженням і розробкам, присвяченим вирішенню екологічних проблем біологічними методами та методиці навчання біології в школі та ВНЗ.

Рекомендовано для наукових працівників, спеціалістів науково-дослідних установ, студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів і викладачів вищих навчальних закладів, фахівців системи освіти і науки.

Відповідальність за зміст і достовірність поданих матеріалів випуску несуть автори наукових статей. Точки зору авторів публікації можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.

УДК
57+37
ББК 28

ISBN 978-617-601-301-3

© Автори статей, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ БІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
<i>Антонік В.І., Антонік І.П.</i> Процеси формування техногенних геоекосистем на хвостосховищах гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу	6
<i>Демчук В.В.</i> Поширення колорадського жука в агрофітоценозах картоплі та обґрунтування заходів боротьби з шкідником	12
<i>Денисюк Н.В.</i> Киснепродукуюча і газопоглинальна здатність зелених насаджень м.Рівне	19
<i>Жигалюк С.В., Сачук Р.М., Рудь О.Г., Пенко В.О.</i> Забезпечення стандартів екобезпеки під час організації дезакаризаційних міроприємств у копитних	24
<i>Кусік В.С., Демчук В.В.</i> Динаміка популяції яблуневої плодожерки в умовах застосування інтегрованої системи захисту яблуневого саду	29
<i>Мороз О.М., Трохимчук І.М.</i> Шкідники суниці в умовах Ковельського району Волинської області	35
<i>Шевців М.В.</i> Принципи етичного ставлення до безпритульних собак	40
СЕКЦІЯ 2. БІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ	
<i>Воловик Г. П., Мельничук Д. М.</i> Заходи боротьби з комахами-шкідниками хвойних рослин розсадника закритого ґрунту Березнівського державного дендрологічного парку	47
<i>Бульбак Х., Куцоконь Л.П.</i> Комахи фітокомплексу лікарських рослин околиць м.Червоноград Львівської області	53
<i>Коклюк Ю.С.</i> Шкідники декоративних троянд та методи боротьби з ними	58
<i>Колюх О., Куцоконь Л.П.</i> Ентомофауна лісових біоценозів Суського лісництва	61
<i>Крижановська Т.Є., Войтович О.М.</i> Стан популяції <i>Pulsatilla Pratensis</i> о.Хортиця	67
<i>Ойцюсь Л.В.¹, Костолович М.Г.¹, Ойцюсь А.М.²</i> Раритетні види рослин у складі міст Рівненської області	73
<i>Павлішен Д.В., Трохимчук І.М.</i> Еколого-фауністична характери-	78

стика лучних біоценозів (на прикладі Хмельниччини)	
<i>Усик В.В.</i> Проблема дослідження поліморфізму забарвлення голуба сизого (<i>Columba Livia GM</i> , 1789)	84
СЕКЦІЯ 3. БІОІНДИКАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ	
<i>Гальчин І.Я., Трохимчук І.М.</i> Біологічна індикація екологічних особливостей біоценозів за допомогою видового складу карабідофауни	91
<i>Гранюк С.Л., Мельник В.Й.</i> Фермент целюлаза в ґрунті санітарно-захисної зони ВАТ «Волинь-цемент»	97
<i>Толочик І.Л.</i> Фітопланктон окремих ділянок р.Стир	103
<i>Шрамович О.І., Мельник В.Й.</i> Біотичний розподіл Lumbricidae в ґрунтах м. Рівне	109
СЕКЦІЯ 4. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ ТА ВАЛЕОЛОГІЇ В ШКОЛІ І ЗВО	
<i>Берташ Б.М., Марциновський В.П.</i> Використання урбанізованих та приміських територій в біологічній освіті населення	116
<i>Бурець Т.М., Виговський І.В.</i> Організація проблемного навчання на уроках біології у 8 класі	122
<i>Власюк Т.Г., Грицай Н. Б.</i> Ефективність використання інтерактивних технологій навчання на уроках біології у 8 класі	128
<i>Мірошник К.О.</i> Формування змістової лінії «Здоров'я та безпека» з використанням соціально-орієнтованих досліджень на уроках біології в старшій школі	134
<i>Михальчук Ю.П., Грицай Н. Б.</i> Педагогічна ефективність використання творчих завдань на уроках біології у 8 класі	140
<i>Савчук М.В., Грицай Н.Б.</i> Статеве виховання учнів 8 класу на уроках біології	144
<i>Савчук С.Ю.</i> Особливості формування навичок самостійної роботи з підручником біології у учнів 7 класу	151
<i>Пастушок А.В., Грицай Н.Б.</i> Застосування кімнатних рослин у навчанні біології	157
<i>Шевчук О.А.</i> Визначення рівня розуміння старшокласників ЗНЗ значення профілактики грипу для зміцнення, збереження індивідуального здоров'я	161
<i>Шулевська Н.В., Грицай Н.Б.</i> Впровадження між предметних	167

цього факту є підвищення в учня інтересу до вивчення будови та функцій людського організму.

Інтерпретація результатів у відсотках: в експериментальній групі кількість учнів, які підвищили свій рівень творчих здібностей, зросла на 23,5 %, в контрольній – на 6,3 %.

Роблячи висновок, можна стверджувати, що ефективність впровадження в освітній процес вищеназваних методик та застосування творчих завдань повністю підтвердилась.

Розвиток творчих здібностей – це найважливіший компонент процесу становлення цілісної творчої особистості. Тому абсолютно беззаперечним є використання творчих завдань на уроках біології. Творчі завдання на уроках біології дають змогу розвивати креативні здібності учнів, їхній пізнавальний інтерес, абстрактне та логічне мислення; формують навички спільної роботи.

Список використаних джерел:

1. Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Юніверс, 2004. 240с.
2. Піскун Т. О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках біології та в позаурочний час. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 3(51)–С. 169-174.
3. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Основа, 2003. 63 с.

УДК 37. 034: 57.017.5.

СТАТЕНЕ ВІХОВАННЯ УЧНІВ 8 КЛАСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Савчук М. В. магістрант, Грицай Н. Б. д. пед. н., професор

Рівненський державний гуманітарний університет

У статті розкрито сутність поняття «статеве виховання», проаналізовано погляди

науковців з проблеми дослідження, визначено особливості статевого виховання учнів на уроках біології, запропоновано форми і методи статевого виховання.

Ключові слова: біологічна освіта, методика навчання біології, статево виховання, статева освіта, сексуальна культура.

Кінцевою метою шкільної освіти є підготовка людини до повноцінного суспільного життя, яке передбачає виконання ролей громадянина, працівника, громадського діяча, сім'янина, товариша тощо. Відповідно до цього освітній процес передбачає різні напрями виховання, зокрема й статево.

Актуальність статевого виховання учнівської молоді в сучасній школі зумовлена прискореним статевим розвитком школярів (акселерацією), недостатнім рівнем обізнаності неповнолітніх у статевій сфері, викривленими уявленнями про сексуальні стосунки, статевою розпущеністю певної частини неповнолітніх, проституцією та злочинністю на статевій основі, поширенням порнографії, що руйнує психіку неповнолітніх, зростанням кількості абортів та ін. Поглиблення духовної кризи в суспільстві, недоліки статевого виховання, байдужість багатьох державних інституцій до виховання сексуальної культури призвели до значного розповсюдження захворювань, що передаються статевим шляхом, зокрема СНІДу.

Принципове значення для статевого виховання учнів мають наукові праці В. Безпалька, С. Лукащук-Федик, А. Нагорної, А. Хрипкової, Д. Колесова та інших учених, проте в них розкриваються переважно біологічні аспекти проблеми. Поєднання фізіологічного та морального аспектів статевого виховання потребує ретельного вивчення.

Аналіз навчальних програм закладів загальної середньої освіти свідчить, що найбільше можливостей для методично правильного здійснення статевого виховання має шкільний курс біології.

Мета дослідження – обґрунтування сутності статевого виховання учнів як важливої складової освітнього процесу з біології у 8 класі.

Статеве виховання – це частина загального виховання людини, але воно відрізняється більшою невизначеністю через закритість теми. Поняття «статеве виховання» по-різному тлумачиться науковцями.

У педагогічному словнику зазначено, що «статеве виховання – це складова частина виховного процесу, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді та оволодіння нормами взаємин з представниками протилежної статі, а також правильне ставлення до питань статі» [3, с. 319]. С. Лукащук-Федик тлумачить статеве виховання як «процес, спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей, а також установок особистості, які визначають корисне для суспільства ставлення людини до представників протилежної статі» [4, с.11].

Н. Волкова вказує, що статеве виховання – це «процес засвоєння підростаючим поколінням знань про взаємини статей, формування культури поведінки і потреб керуватися у стосунках з особами протилежної статі нормами моралі» [2, с. 115]. Статеве виховання, на думку автора, полягає у формуванні духовності, високих моральних якостей у юнаків і дівчат, норм поведінки, відповідальності за свої вчинки, культури дружби, кохання, інтимних почуттів.

Проблема статевого виховання – одна з найгостріших проблем сьогодення. Бажають батьки чи ні, дитина отримує статеве виховання в звичайних життєвих умовах. Вступаючи в життя, вона буде постійно стикатися з проблемами статевих стосунків. Саме тому першими й головними вчителями з цих питань повинні бути батьки. Проте насправді основний тягар лягає на плечі школи.

Статеве виховання учнів передбачене в навчальних програмах з різних предметів. Особлива роль у його здійсненні належить урокам біології, на яких школярі отримують уявлення про розмноження і

розвиток живих організмів; органи розмноження; репродуктивну функцію людини; вплив нікотину, алкоголю і наркотиків на спадковість; спадкові захворювання; ембріональний розвиток, гігієну вагітності; вікову періодизацію розвитку дитини; статеве дозрівання і відхилення у статевому розвитку; статеву гігієну та ін.

Проте проблеми статевого виховання не можна зводити тільки до сфери сексуальних відносин. Статеве виховання та статева освіта, незважаючи на тісний взаємозв'язок, – не тотожні поняття.

Статеве виховання – це обов'язкова складова загального виховання, яке фактично розпочинається з перших років життя дитини і триває впродовж усіх вікових періодів її становлення як особистості. Діти засвоюють тип поведінки, діяльності своєї статі, особливості взаємин представників різних статей, виконують жіночу або чоловічу роль. Особливо інтенсивна виховна робота проводиться в підлітковому віці.

Статева освіта полягає в повідомленні інформації з питань анатомії та фізіології статі людини, статевого розвитку, статевої взаємин, питань сексуального життя, шлюбу, сімейних відносин подружжя, економічних та юридичних сторін сімейного життя тощо. Зміст і методи інформування мають чітко відповідати віковим особливостям дитини.

Узагальнивши різні трактування, *статеве виховання* розглядаємо як обов'язкову частину морального виховання, що охоплює комплекс виховних і освітніх впливів на дитину, спрямованих на оволодіння нею нормами поведінки, властивими представникам її статі. Це підтверджують слова Г. Ващенко: «...українську молодь треба виховувати в дусі статевої чистоти і стриманості... Це потрібне і для особи, і для суспільства... Статева розпуста приводить до розпаду родини, а розпад родини – до розпаду держави» [1, с. 30].

З огляду на це роль учителя біології у статево-вихованні учнів є надзвичайно важливою. Ознайомлюючи школярів з біологічними

особливостями статі та репродуктивною функцією людини, педагог має приділити велику увагу формуванню моральних основ поведінки хлопців і дівчат. Розглядати статеve виховання варто в контексті формування морально гармонійної особистості. Заміна його статевою освітою недоречна, бо просвітницька робота швидше зашкодить, ніж буде корисною, сприятиме ранньому пробудженню статевиx інстинктів і потягу до їх задоволення. Сексуальна освіта виправдана тоді, коли узгоджується з формуванням у школярів високих моральних якостей.

Зокрема, вивчаючи будову статевої системи, мова йде і про статеві стосунки. На цих уроках обов'язково необхідно поспілкуватися з учнями на такі теми: «Кохання й дружба», «Моя кохана людина. Яка вона?» та ін. Це можуть бути дискусії, бесіди, анкетування тощо. На такому уроці діти, висловлюючи свої погляди, готують себе до сприйняття інформації з цієї теми. Учитель повинен повідомити дітям, що лише статеві стосунки з коханою людиною, яка вміє відчувати думки й бажання найближчої їй людини, стосунки, побудовані на взаємній повазі та довірі, зроблять життя щасливим і створять основу майбутньої родини.

Важливою у статевому вихованні учнів є позакласні заходи, які покликані ознайомити із міжстатевими стосунками і шлюбно-сімейними відносинами (бесіди, лекції, диспути, конференції, вечори запитань і відповідей та ін.), формувати правильну поведінку в міжстатевому спілкуванні (спільна трудова діяльність учнів, виконання громадських доручень, організація шкільних свят, спільне дозвілля тощо).

Крім того, окремо для хлопчиків і дівчаток мають проводитися бесіди з питань гігієни статі і етичних правил поведінки. В основному такі бесіди проводить шкільний лікар з дівчатками про гігієну дівчаток, а з хлопчиками – про гігієну хлопчиків. При цьому лікар в бесіді з дівчатками торкається і фізіологічних питань перетворення дівчинки на дівчину, і етичної сторони поведінки дівчини. Підкреслюється етична

основа кохання як суто людського почуття. Характеризуючи період статевого дозрівання, вказуються особливості фізичного розвитку організму, значення фізичного розвитку, занять фізкультурою і спортом.

Труднощі викликає організація бесід з хлопчиками, оскільки найчастіше шкільні лікарі, вчителі – жінки. Найбільш інтимними в цих бесідах є питання про статевий потяг, шкідливість раннього початку статевого життя. Бажано запросити лікаря-чоловіка для бесіди з хлопчиками, підкреслити в ній, що взаємини людей регулюються перш за все моральними нормами. Вчитель (або лікар), не приховуючи біологічної основи статевого потягу, властивого тваринам у формі інстинкту розмноження, підкреслює пріоритет етичного над біологічним під час статевого бажання. Важливо розкрити причини розриву між фізіологічним дозріванням і моральною зрілістю.

Статеве виховання школярів спрямоване на те, щоб кожен учень із часом став хорошим чоловіком чи дружиною, батьком чи матір'ю. Необхідно сформувані переконання про те, що справжня любов, зокрема, любов юнака до дівчини, – це почуття, яке дарує щастя.

На основі теоретичного аналізу літературних джерел можна сформулювати завдання статевого виховання: навчити молодь керувати статевим інстинктом, підпорядкувати його розумові, моральним принципам; сприяти всебічному гармонійному розвитку особистості, повноцінному формуванню статевої поведінки і репродуктивної функції; прищеплювати гігієнічні навички, що забезпечує нормальне формування статевої системи та функціонування її в зрілому віці; дати знання про психофізіологічні особливості чоловічого й жіночого організмів; формувати ставлення до статевого потягу як складника любові; сприяти зміцненню фізіологічних і етичних основ шлюбу і сім'ї, виховувати відповідальність за гармонійність майбутніх подружніх відносин.

Отже, *статева освіта* передбачає здобуття школярами сексуальних знань, строго диференційованих у віковому статевому аспекті з урахуванням соціальної та моральної зрілості учнів. *Статеве виховання* спрямоване на оволодіння дитиною нормами поведінки, властивими представникам її статі і є частиною процесу виховання морально гармонійної особистості.

Пропонована стаття ґрунтувалася на традиційних поглядах до статевого виховання в Україні. Різні підходи до статевого виховання учнів у країнах Європи будуть предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховання статевої чистоти і стриманості. *Визвольний шлях*. 1994. №11. С. 29 – 37.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 576 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.
4. Лукащук-Федик С. В. Репродуктивна культура особистості: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2004. 176 с.
5. Нагорна А. М., Безпалько В. В. Репродуктивне здоров'я та статеве виховання молоді: монографія. Київ: Вид-во Європейського університету, 2004. 407 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. 2-е вид. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 192 с.